YASHIL IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

“MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR SAQLASHDA “YASHIL IQTISODIYOT”, “YASHIL MOLIYA”, “YASHIL BUXGALTERIYA” VA ILG‘OR MUHANDISLIK MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI”

Maqola va tezislar to‘plami

2025-YIL
30-MAY

Academic Resource Index ResearchBib
OpenAIRE
ULRICHSWEB™ GLOBAL SERIALS DIRECTORY
ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE
НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ БИБЛИОТЕКА eLIBRARY.RU
OPEN ACCESS
ROAD
BASE
Crossref
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 189 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

Omborxonada wms tiziminidan foydalanishni afzalliklari 16
G‘ofurov Shoxjaxon Abdumajit o‘g‘li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich

Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по epc-контрактам 21
Махмудов Сардор Козим угли

Investitsion muhit va unga ta’sir etuvchi omillar tahlili 24
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li

Tadbirkorlik faoliyati to‘g‘risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili 27
Abduvohidov Behzod XXX

Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo‘nalishlari 30
Jo‘rayev Eldor Berdibekovich

O‘zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati 34
Karimova Gulbahor Normurodovna

Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o‘zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari 36
Tolipova Baxtigul Farxodovna

Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде 39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев

Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo‘yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish 49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi

Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari 52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich

Sanoat rivojlanishini ekonometrik modellashtirish (Surxondaryo viloyati misolida) 56
Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich

“Yashil iqtisodiyot” – barqaror taraqqiyot omili 58
Lapasova Kamola Farhod qizi

Umumta’lim maktablarida informatika fanini o‘qitishda sun’iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari 60
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich

“Makroiqtisodiy masalalarni yechishda matematik modellarning ahamiyati” 63
Abdiraimov Abbos Xolmurod O‘g‘li

Moda marketingida iste’molchilarning ichki ehtiyojlari va xulq-atvoriga asoslangan yondashuvlar 67
Tuxtaeva Oydinoy Normamatovna

O‘zbekiston Respublikasida standartlashtirish siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tahlili 72
Raximov Ilyos Muydinovich

Tijorat banklarida omonatlarni jalb qilishda mijoz sodiqligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar 75
Raximov Shoxrux Furqatovich

Raqamli bank xizmatlarida sun’iy intellektdan foydalanishning istiqbollari va xavfsizlik masalalari 78
Erdonayev Aliqul Xalimovich

Ta’minot zanjirini optimallashtirish yo‘llari 82
Matkarimova Umida Alisher qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich

The role of global value chains in international trade competition 85
Rakhmonova Dildora Ergash Qizi

Электронная коммерция в узбекистане: государственные стратегии, технологический прогресс и барьеры развития 88
Махаммадалиева Муслимахон Шерали Кизи

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Modernization of the social protection system through digital technologies and innovative approaches......90
Abduzoirov Mukhiddin Umidjon ugli, Qudratov Inomjon Nemat ugli

Tabiiy va sun'iy tolalar asosida qayta ishlangan mahsulotlarning texnologik sifati va iqtisodiy samaradorligi......93
Raximov Furqat Jalalovich

Maishiy kimyo tovarlari B2B bozori uchun barqaror va yashil taqsimot modellarini ishlab chiqish......97
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi

Chakana savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish......102
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ravshanova Muxtarama

Zamonaviy shahar massivlarida xizmat ko'rsatish va boshqarishda "Aqlli shahar" konsepsiyasi......105
Ismailov Najmiddin Ilxamovich

Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishni afzalliklari......108
Nuriddinov G'ulomiddin Ziyovuddin o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich

Ta'minot zanjirida CPFR texnologiyasi foydalanishni afzalliklari......111
Komilov Muhammmad Yusuf Sardorbek o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich

Ta'minot zanjirlarini qo'llashda jahon tajribasi......115
Karimov Amirxon Anvarovich, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich

Sug'urtada investisiya faoliyatini tashkil etishni huquqiy asoslari......118
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich

Yurtimizda amaldagi budjetlararo munosabatlar tartibi, hisobi hamda uning afzalliklari......122
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich

Aholini ijtimoiy himoya qilish institutlari shakllanishining xorij tajribalari......127
Bobonov N.H.

Способ организации продуктивной работы преподавателя и его влияние на результативность......131
Гулнора Казимова

Literature is a reflection of the soul and culture of humanity......136
Sayidova Sayyora Yorikulovna

Turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini integratsiyalash: muammo va yechimlar......140
Vakilov Ruslan Tillabayevich

Ekoturizm va madaniy meros obyektlariga tashrifni tartibga soluvchi huquqiy normalar......142
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li

Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition......145
Umida Kakhramonova Gayratovna

Buxoro viloyatida qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar......149
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich

Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlash......153
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich

Shahar aglomeratsiyasining sifatini ekologik va geologik mezonlar asosida kompleks baholash......155
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich

Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash......160
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi

Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy tengsizliklarni kamaytirish usullari......165
Ibragimov Baxrom Baxodirovich

Tog' yon bag'rida joylashgan kon uymlarini ochiq usulda qazib olish xususiyatlari......174
I.T. Mislibayev, M.Sh. Ochilova

Milliy iqtisodiyotda turizmning o'rni va rivojlanish imkoniyatlari......176
Xudoyberdiyeva Hilola Himmatovna

China insurance market experience......178
Jumaboyev Akmal Sheraliyevich

Tijorat banklarida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalari.. 181
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich
Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji...................................... 185
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li

BANK TIZIMIDA BUXGALTERIYA HISOBOTLARIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING ROLI VA RIVOJI

Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li
Bank-moliya akademiyasi magistri

Annotatsiya: Mazkur tezisda bank tizimida buxgalteriya hisobotlarini yuritishda axborot texnologiyalarining roli va rivojlanish bosqichlari yoritiladi. Raqamlashtirish, sun'iy intellekt, blokcheyn va bulutli texnologiyalarning buxgalteriya jarayonlariga ta'siri tahlil qilinadi. O'zbekiston tajribasi asosida avtomatlashtirish darajasi, zamonaviy platformalarning joriy etilishi va moliyaviy nazoratning kuchayishi kabi jihatlar ochib beriladi. Shuningdek, 2015–2023-yillardagi statistik o'zgarishlar misolida axborot texnologiyalarining buxgalteriya tizimidagi o'rni asoslab beriladi. Tezisda ushbu texnologiyalarni qo'llash orqali xatoliklarni kamaytirish va boshqaruv samaradorligini oshirish imkoniyatlari ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: Buxgalteriya, axborot texnologiyalari, raqamlashtirish, sun'iy intellekt, blokcheyn, avtomatlashtirish, bulutli hisoblash, bank tizimi, hisobot, audit.

Abstract: This thesis highlights the role and development of information technologies in the accounting processes of the banking system. It examines the impact of digitalization, artificial intelligence, blockchain, and cloud technologies on accounting workflows. Based on Uzbekistan's experience, the thesis analyzes automation levels, the implementation of digital platforms, and enhancements in financial control. Statistical trends from 2015 to 2023 are presented to demonstrate the increasing relevance of ICT in accounting. The thesis concludes that the use of information technologies helps reduce errors and improves managerial efficiency.

Key words: Accounting, information technologies, digitalization, artificial intelligence, blockchain, automation, cloud computing, banking system, reporting, audit.

Аннотация: Данный тезис посвящён роли информационных технологий в бухгалтерской отчётности банковской системы и этапам их развития. Рассматривается влияние цифровизации, искусственного интеллекта, блокчейна и облачных технологий на бухгалтерские процессы. На примере Узбекистана анализируются уровень автоматизации, внедрение цифровых платформ и усиление финансового контроля. В тезисе также приводятся статистические изменения за 2015–2023 годы, подтверждающие значимость ИКТ в данной сфере. Делается вывод о том, что использование информационных технологий снижает количество ошибок и повышает эффективность управления.

Ключевые слова: Бухгалтерия, информационные технологии, цифровизация, искусственный интеллект, блокчейн, автоматизация, облачные вычисления, банковская система, отчётность, аудит.

KIRISH

Buxgalteriya hisobotlari har bir tashkilotning moliyaviy holatini ko'rsatuvchi, ularning faoliyatini tahlil qilishda muhim rol o'ynaydigan jarayondir. Ammo bugungi kunda buxgalteriya tizimlarining samarali ishlashi uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish talab etiladi. Axborot texnologiyalari buxgalteriya hisobotlari jarayonlarini avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tez va aniq qayta ishlash hamda xatoliklarni kamaytirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Elektron tizimlar va maxsus dasturiy ta'minotlar yordamida buxgalterlar ishlov berayotgan ma'lumotlar yanada ishonchli, xavfsiz va tezkor bo'ladi.

Shuningdek, bugungi kunda dunyoning barcha rivojlangan mamlakatlarida, shu jumladan O'zbekistonda ham buxgalteriya hisobotlarini axborot texnologiyalari yordamida avtomatlashtirish jarayoni keng tarqalmoqda. Bu texnologiyalar nafaqat buxgalteriya jarayonlarining samaradorligini oshirish, balki moliyaviy axborotlarni to'g'ri va o'z vaqtida taqdim etish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, axborot xavfsizligini ta'minlash, ma'lumotlarning o'zgarishini va to'g'riligini nazorat qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekistonda axborot texnologiyalarini rivojlantirishga qaratilgan ko'plab yirik farmonlar va qarorlar qabul qilingan. Masalan, Prezidentning 2022-yilgi PQ-357-son qaroriga ko'ra, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada rivojlantirish uchun bir qator chora-tadbirlar belgilangan. Ularning orasida davlat boshqaruvi tizimini raqamlashtirish, "Digital Office" tizimini yaratish va axborot tizimlarini integratsiya qilish kabi tashabbuslar mavjud [1].

Bundan tashqari, 2018-yilgi Prezident qarorida axborot texnologiyalarini rivojlantirish dasturlari va ustuvor loyihalar ro'yxati tasdiqlangan bo'lib, bunda telekommunikatsiya infratuzilmasini yaxshilash, "aqlli" va "xavfsiz" shaharlar yaratish, elektron davlat xizmatlarini kengaytirish kabi maqsadlar ko'zda tutilgan.

Bularning barchasi axborot texnologiyalarining buxgalteriya tizimida joriy etilishi va rivojlanishiga turtki berish maqsadida amalga oshirilmoqda. Bundan tashqari, shuni ta'kidlash lozimki, buxgalteriya tizimlarining raqamlashtirilishi global miqyosda o'sib borayotgan tendensiya bo'lib, buxgalteriya sohasida axborot texnologiyalarining qo'llanilishi samaradorlikni oshirish, xatoliklarni kamaytirish va moliyaviy jarayonlarni avtomatlashtirish imkonini beradi. Xususan, sun'iy intellekt, blokcheyn va bulutli hisoblash texnologiyalari buxgalteriya tizimlarida keng qo'llanilmoqda, bu esa ma'lumotlar xavfsizligini va audit jarayonlarini yaxshilashga yordam beradi.

O'zbekistonda ham buxgalteriya tizimlarining raqamlashtirilishi va axborot texnologiyalarining qo'llanilishi haqida ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda. O'zbekiston Respublikasining axborot texnologiyalarini rivojlantirishga qaratilgan strategiyalari va farmonlari, masalan, "Axborot texnologiyalarini rivojlantirish strategiyasi" va "Elektron davlat xizmatlarini joriy etish" dasturlari buxgalteriya tizimlarining zamonaviylashtirilishi va avtomatlashtirilishiga xizmat qiladi [2].

Axborot texnologiyalarining buxgalteriya tizimlarida qo'llanilishi moliyaviy ma'lumotlarni to'plash, saqlash va tahlil qilish jarayonlarini samarali boshqarishga yordam beradi. Jahon va O'zbekiston olimlarining olib borgan tadqiqotlari buxgalteriya tizimlarining raqamlashtirilishi va axborot texnologiyalarining qo'llanilishi bu sohada aniqlik va samaradorlikni oshirishi mumkinligini ko'rsatadi.

Buxgalteriya tizimlarida axborot texnologiyalarining qo'llanilishi so'nggi yillarda global va mahalliy miqyosda sezilarli darajada o'zgarishlarga olib keldi. Jahon bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, 2010-yildan boshlab axborot texnologiyalari buxgalteriya tizimlariga kiritildi. Ayniqsa, bulutli hisoblash va avtomatlashtirilgan hisobot tizimlari, shuningdek blockchain texnologiyasi keng qo'llanila boshlandi. Masalan, 2017-yilda "Xerox" kompaniyasi buxgalteriya tizimlarini avtomatlashtirishda blockchain texnologiyasidan foydalanishni boshladi. Bu, ayniqsa, hisob-kitoblar va audit jarayonlarida ma'lumotlarning xavfsizligi va aniqroq natijalar olishga yordam berdi. 2018-yilda "PwC" va "Deloitte" kabi yirik audit kompaniyalari raqamli texnologiyalarni hisob-kitoblarni tezlashtirish va xatoliklarni kamaytirish uchun qo'llashni kengaytirdi.

Shuni ta'kidlash mumkinki, O'zbekistonda ham axborot texnologiyalarini buxgalteriyada qo'llashga katta e'tibor qaratildi. 2018-yil 1-yanvardan boshlab O'zbekistonning "Raqamli iqtisodiyot" dasturi doirasida buxgalteriya tizimlarining raqamlashtirilishi va avtomatlashtirilishi boshlangan. 2020-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan "Axborot texnologiyalarini rivojlantirish strategiyasi" qabul qilindi, bu davlat sektori va kichik bizneslarda raqamli hisobot tizimlarini joriy etishni nazarda tutgan. Dastlabki natijalar ko'rsatdiki, raqamli buxgalteriya tizimlariga o'tgan tashkilotlar samaradorlikni 30 % gacha oshirgan [3].

Bundan tashqari, 2020-yilda O'zbekiston Respublikasining Moliya va Iqtisodiyot vazirliklari tomonidan moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirish uchun yangi platformalar joriy qilindi. Bu platformalar davlat byudjeti va xususiy sektorning moliyaviy ma'lumotlarini raqamli tarzda yig'ish va tahlil qilish imkonini berdi. 2021-yilda "Elektron hukumat" tizimi orqali, ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlari uchun buxgalteriya va hisobot tizimlarini avtomatlashtirish bo'yicha yangi platformalar ishlab chiqildi. Natijada, 2022-yilga kelib mamlakat bo'yicha 70 % dan ortiq tadbirkorlar raqamli buxgalteriya xizmatlaridan foydalana boshladi.

Tahlil qilingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, axborot texnologiyalarining buxgalteriya tizimlarida qo'llanilishi nafaqat samaradorlikni oshirdi, balki audit va moliyaviy nazoratni ham sezilarli darajada kuchaytirdi.

Shu o'rinda shuni aytib o'tish joizki, axborot texnologiyalarining buxgalteriya tizimlarida qo'llanilishi bu sohada yangiliklarni kiritishda, ma'lumotlarni tahlil qilishda va audit jarayonlarida aniq natijalarga erishishga yordam berdi. Bu tahlil va tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kelajakda buxgalteriya tizimlarining yanada avtomatlashtirilishi va raqamlashtirilishi davom etadi, bu esa butun dunyo bo'ylab iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

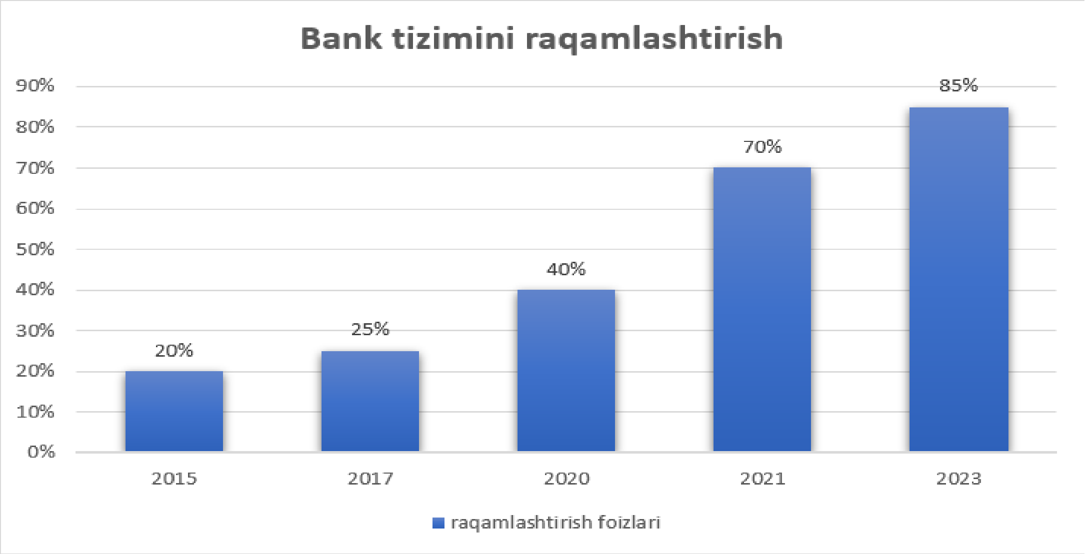

1-diagramma. O‘zbekiston Respublikasining bank tizimida raqamlashtirishning rivojlanish bosqichlari (foizlarda).

2015–2023-yillarda O‘zbekiston Respublikasining bank tizimi raqamlashtirish jarayonida sezilarli o‘zgarishlarni boshdan kechirdi. Ushbu davrda bosqichma-bosqich amalga oshirilgan islohotlar bank xizmatlarini zamonaviylashtirish, qulaylik darajasini oshirish va iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasiga erishishga qaratilgan edi. 2015–2017-yillar raqamlashtirish jarayonining boshlang‘ich bosqichi bo‘ldi. Banklar bu yillarda internet-banking, mobil ilovalar va elektron to‘lov tizimlarini joriy qilishga kirishdi. Ushbu davrda raqamli xizmatlarning asosiy infratuzilmasi shakllantirilgan, ammo xizmatlarning qamrovi cheklangan edi. 2015-yilda bank tizimining 20 % i raqamli xizmatlardan foydalangan bo‘lsa, 2017-yilda bu ko‘rsatkich 25 % ga yetdi. Bu davr asosan texnologiyalarning dastlabki tatbiqi va...

2021–2023-yillar raqamlashtirish jarayonida yangi texnologiyalarning faol integratsiya qilinishi bilan ajralib turdi. 2021-yilda yirik davlat va xususiy banklar moliyaviy texnologiyalarni keng joriy qildi. Ayniqsa, elektron to‘lov tizimlari va mobil banking xizmatlari ommalashdi. 2021-yil oxirida raqamlashtirish darajasi 70 % ga yetdi. 2023-yilga kelib esa bank tizimining 85 % raqamlashtirildi. Bu yillarda aholi va tadbirkorlik subyektlariga xizmat ko‘rsatish sifatining sezilarli yaxshilanishi kuzatildi. Shu o‘rinda aytib o‘tish joizki, 2015–2023-yillar O‘zbekiston Respublikasining bank tizimini raqamlashtirishda muhim bosqichlarni o‘z ichiga oldi. Bu jarayon mamlakat iqtisodiyoti va moliya sektorining raqamli rivojlanishiga xizmat qildi va iqtisodiyotning zamonaviy talablariga moslashtirildi [4].

Buxgalteriya hisobotlarining raqamlashtirilishi so‘nggi yillarda O‘zbekiston iqtisodiyotining jadal rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega bo‘ldi. Axborot texnologiyalari, ayniqsa, bank tizimida joriy etilgan yangi raqamli xizmatlar va tizimlar, hisobotlarni avtomatlashtirish orqali iqtisodiy jarayonlarning samaradorligini oshirdi. 2015–2017-yillar davomida bank tizimi internet-banking va mobil ilovalar kabi dastlabki raqamli xizmatlarga o‘tgan bo‘lsa, 2018–2020-yillar davomida raqamli xizmatlar kengaytirildi. Bugungi kunda, 2023-yilga kelib, bank tizimining raqamlashtirish darajasi 80–85 % gacha yetdi. Bu o‘zgarishlar nafaqat moliyaviy jarayonlarni tezlashtirishga, balki hisobotlarning aniqligi va xavfsizligini ta’minlashga ham xizmat qilmoqda.

Bundan tashqari, sun’iy intellekt va mashinani o‘qitish kabi zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali hisobotlarni tahlil qilish va prognozlashda yangiliklarni kiritish mumkin. Raqamlashtirish jarayonining davom ettirilishi va innovatsiyalarni joriy etish O‘zbekiston bank tizimini yanada raqobatbardosh qiladi, moliya bozorini kengaytiradi va barcha iqtisodiy sektorlarga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘zbekiston Respublikasi bank tizimida 2015–2023-yillar davomida amalga oshirilgan raqamlashtirish jarayonlari moliyaviy xizmatlarning sifatini oshirish, buxgalteriya hisobotlarini avtomatlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali sezilarli natijalarga erishganini ko‘rsatadi. Internet-banking, mobil ilovalar, elektron to‘lov tizimlari, bulutli hisoblash, sun’iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining joriy qilinishi hisob-kitoblar aniqligini, axborot xavfsizligini va tezkor qaror qabul qilish imkoniyatlarini oshirdi. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, 2023-yilga kelib bank tizimining raqamlashtirish darajasi 85 % ga yetdi. Bu esa nafaqat bank muassasalari ichki boshqaruv tizimiga, balki mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifati, audit va moliyaviy nazorat jarayonlariga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatdi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, buxgalteriya tizimlarida axborot texnologiyalarining joriy etilishi xatoliklarni kamaytiradi, ma'lumotlar ishonchliligini ta'minlaydi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Bundan tashqari, sun'iy intellekt va mashinani o'qitish kabi innovatsion texnologiyalar yordamida hisobotlarni tahlil qilish va moliyaviy prognozlar tuzish imkoniyati kengaymoqda. Bu esa O'zbekiston bank tizimining raqobatbardoshligini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2020-yil 25-yanvardagi 2020-yil uchun eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga murojaatnomasi. https://kun.uz
2. "Axborot tizimlari va texnologiyalarini joriy etish bo'yicha davlat dasturi" — https://lex.uz/uz/
3. Ziyoov, M. (2020). "Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalarining bank tizimiga ta'siri". O'zbekiston moliya ilmiy izlanishlari jurnali.
4. Islomov, A., va Kadirova, D. (2022). "Buxgalteriya hisobini raqamlashtirishning iqtisodiy samaradorligi: O'zbekiston tajribasi". O'zbekiston xalqaro iqtisodiyot ilmiy jurnali.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2025-yil, may.

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz